

UYGULAMALI SOSYAL PSİKOLOJİDE ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

27.03.2026

ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS
PSİ 523 UYGULAMALI SOSYAL
PSİKOLOJİ DERSİ
6. HAFTA

KORELASYONEL ARAŞTIRMALAR

KORELASYONEL ARAŞTIRMALAR

- Araştırma sorularımız genellikle değişkenler arasındaki ilişkileri ele almaktadır.
- Örneğin, ev sahipleri daha yaŐlı ise ev onarım stresleri daha mı Őiddetli? Ya daha az paraları varsa?
- Bu soruları ele almak için korelasyonel bir çalışma kullanabiliriz.
- Korelasyonel bir çalışma, değişkenlerin ölçülmesini ve aralarındaki korelasyonun belirlenmesini içerir.
- **Korelasyon katsayısı**, farklı değişkenler arasındaki ilişkinin derecesinin bir ölçüsüdür, böylece bir kiŐi hakkında bir Őeyi bilmek size başka bir Şey söyleyebilir (örneğin, bir kişinin boyunu bilmek onun ayakkabı numarasını tahmin etmenizi sağlayabilir)

KORELASYONEL ARAŞTIRMALAR

- Matematiksel olarak, korelasyon katsayıları (r ile gösterilir) -1 ile $+1$ arasında değişir.
- Bu sınır, katsayıları karşılaştırmamızı ve iki değişken arasındaki ***ilişkinin hem gúcünü hem de yönünü*** anlamamızı sağlar. İki değişken pozitif korelasyon gösterdiğinde ($r > 0$), bir değişkenin yüksek değerleri tipik olarak diğer değişkenin yüksek değerleri arasında bulunur (ve elbette, bir değişkenin düşük değerleri tipik olarak diğer değişkenin düşük değerleri arasında bulunur), böylece değişkenlerin değerleri aynı yönde birlikte hareket eder.
- Şekil 3.2, üniversite eğitim yılı ile kazanılan geliri karşılaştıran bir dağılım grafiğinde pozitif bir korelasyon göstermektedir. Her bir Şekil bir kişiyi ifade etmekte ve o kişinin hem üniversite yıllarını hem de kazandığı geliri göstermektedir.

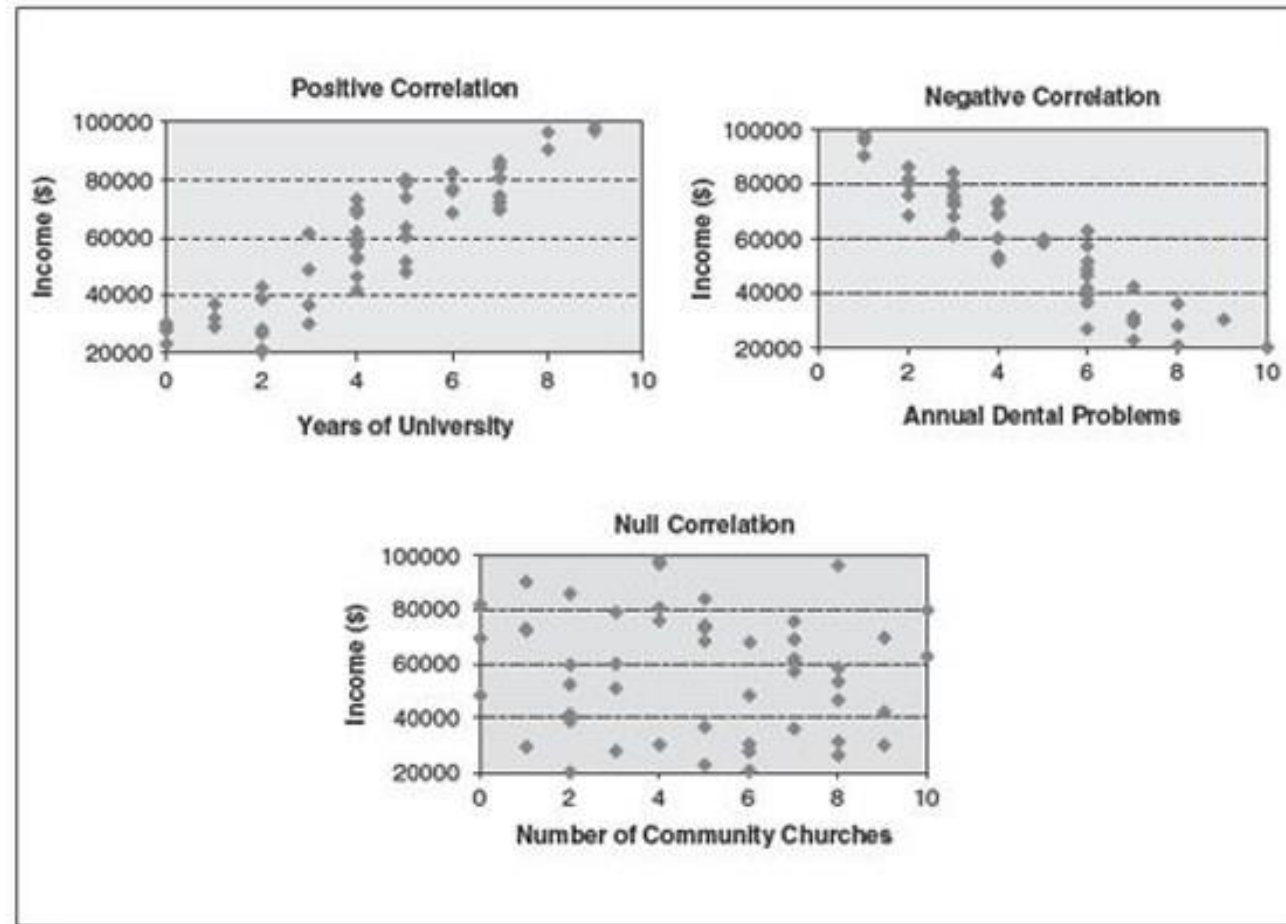
KORELASYONEL ARAŞTIRMALAR

- Alternatif olarak, iki değişken negatif korelasyonlu olabilir ($r < 0$), bir değişkenin yüksek değerleri tipik olarak diğer değişkenin düşük değerleri arasında bulunur (ve tersi), böylece değişkenlerin değerleri zıt yönlerde hareket eder.
- Şekil 3.2 yıllık diş problemi sayısı ile gelir arasında negatif bir korelasyon olduğunu göstermektedir.
- Korelasyon katsayısının önündeki işaretin ilişkinin yönünü, katsayının mutlak büyüklüğünün ise gücünü ortaya koyduğuna dikkat ediniz.
- Yani, daha büyük korelasyon değerleri değişkenler arasında daha büyük bir bağlantı olduğunu gösterir. Örneğin, $+0.80$ 'lik bir korelasyon iki değişken arasında $+0.60$ 'lık bir korelasyondan daha güçlü bir ilişkiyi temsil ederken, -0.80 'lik bir korelasyonla aynı büyüklükte bir ilişkiyi yansıtmaktadır.

KORELASYONEL ARAŞTIRMALAR

- Doğada değişkenler arasında gözlemlenebilir bir ilişkinin olmadığı korelasyonlar da gözlemleyebiliriz.
- Yani, bir değişkenin yüksek değerleri başka bir değişkenin düşük, yüksek ya da orta değerleriyle birlikte gözlemlenebilir.
- Kısacası, sadece diğer değişkenin değerini bilerek bir değişkenin değerini tahmin edemeyiz.
- Şekil 3.2, bir mahalledeki ibadethane sayısı ile kazanılan gelir arasında çok az veya hiç korelasyon olmadığını göstermektedir.
- Yani, varlıklı bir mahallede az, birkaç veya çok sayıda ibadethane olabilir ve aynı şekilde yoksul bir mahallede de olabilir.

Figure 3.2 Scatterplot of Positive, Negative, and Null Correlations

KORELASYONEL ARAŞTIRMALAR

- Korelasyonlar değişkenler arasındaki ilişkilerin ortaya çıkarılmasında oldukça faydalıdır. Ancak, bir korelasyondan nedensel açıklamalar çıkaramayız çünkü herhangi bir sayıda alternatif açıklama olabilir.
- Diyelim ki şiddet suçları ile yoksulluk arasında pozitif bir korelasyon bulduk, yani daha yoksul mahallelerde şiddet suçlarının görülme sıklığı daha yüksekti.
- Bu ilişkiye dayanarak yoksulluğun şiddet suçlarına neden olduğunu söyleyebilir miyiz? Olası değil.
- Bunun tersinin de geçerli olması mümkündür. Şiddet suçlarının görülme sıklığının bir mahallede yoksulluğu teşvik etmesi için bir neden düşünebiliyor musunuz?
- Ve belki de şiddet suçları ve yoksulluk gibi birçok sosyal sorun çok daha karmaşıkken, sadece iki değişkene bakarak aşırı basitleştirici davranıyoruz.

KORELASYONEL ARAŞTIRMALAR

- Örneğin, üçüncü bir değişken iki değişken arasındaki ilişkiyi açıklayabilir. Bu durumda, kalabalıklaşma değişkeni böyle bir üçüncü değişkeni temsil edebilir.
- Kişiler arası ilişkiler ve bilişsel gelişim üzerindeki olası olumsuz etkisiyle kalabalıklaşma hem suça hem de yoksulluğa katkıda bulunabilir.
- Diğer bir deyişle, üçüncü bir değişkeni, kalabalıklaşmayı göz önünde bulundurarak, şiddet suçları ile yoksulluğun neden ilişkili olabileceğine dair olası bir açıklamamız var, ancak bunun nedensel bir şekilde olması gerekmiyor.
- Elbette, henüz dikkate alınmamış, temizlik, sağlık sorunları ve uyuşturucu kullanımı gibi pek çok olası üçüncü değişken olabilir.

KORELASYONEL ARAŞTIRMALAR

- Ayrıca, korelasyonel kanıtlara atıfta bulunan "etkiler", "yol açar", "sonuçlanır" ve "etkiler" gibi kelimelere/terimlere dikkat edin. Bu nedensel bir dildir ve yanıltıcı bir şekilde bir değişkenin diğerine neden olduğunu öne sürer; öyle olabilir, ancak korelasyonel kanıtlarla bunu bilemeyiz.
- Bir korelasyondan değişkenler arasında bir "ilişki", bir "bağlantı" veya bir "birliktelik" olarak bahsetmek daha doğru olacaktır.
- Genellikle değişkenler arasındaki bir ilişkiye dair korelasyonel kanıtlar, ilişkinin nedensel bir ilişki olup olmadığını belirlemek üzere tasarlanan bir araştırma sürecinin ilk adımı olarak hizmet edebilir (yani, deneysel ve yarı deneysel tasarımların uygulanması öncesinde).

KORELASYONEL ARAŞTIRMALAR

- Korelasyonel çalışmaların doğasını daha iyi anlamak için Gentile ve meslektaşlarının (2009) prososyal video oyunları ve prososyal davranış üzerine yaptıkları araştırmaya dönelim.
- Gentile, D.A., Anderson, C.A., Yukawa, S., Ihori, N., Saleem, M., Ming, L. K., et al. (2009). The effects of prosocial video games on prosocial behaviors: International evidence from correlational, longitudinal, and experimental studies. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 35, 752–763.
- Hatırlayacağınız üzere, bu yazarlar bir neden (yani, prososyal video oyunları) ve sonuç (yani, prososyal davranış) ilişkisini gösteren bir deney rapor etmişlerdir.
- Gentile ve meslektaşları makalelerinde ayrıca prososyal video oyunları ile prososyal davranış arasındaki ilişkiye dair korelasyonel bir çalışma da rapor etmişlerdir.
- Çalışmada araştırmacılar, çocukların prososyal video oyunları oynayarak geçirdikleri sürenin, sergiledikleri prososyal davranış miktarı ile pozitif yönde ilişkili olacağını varsaymışlardır.

The Effects of Prosocial Video Games on Prosocial Behaviors: International Evidence from Correlational, Longitudinal, and Experimental Studies

Douglas A. Gentile^{1,2}, Craig A. Anderson¹, Shintaro Yukawa³, Nobuko Ihori⁴, Muniba Saleem¹, Lim Kam Ming⁵, Akiko Shibuya⁶, Albert K. Liau⁷, Angeline Khoo⁵, Brad J. Bushman^{8,9}, L. Rowell Huesmann⁸, and Akira Sakamoto⁴

¹Center for the Study of Violence & Department of Psychology, Iowa State University, Ames, IA, USA ²National Institute on Media and the Family, Minneapolis, MN, USA ³Graduate School of Comprehensive Human Sciences, University of Tsukuba, Japan ⁴Graduate School of the Humanities and Sciences, Ochanomizu University, Japan ⁵Psychological Studies Academic Group, National Institute of Education, Nanyang Technological University, Singapore ⁶Institute for Media and Communications Research, Keio University, Japan ⁷Department of Psychology, HELP University College, Malaysia ⁸Institute for Social Research, University of Michigan, Ann Arbor, MI, USA ⁹VU University, Amsterdam, the Netherlands

Abstract

Although dozens of studies have documented a relation between violent video games and aggressive behaviors, very little attention has been paid to potential effects of prosocial games. Theoretically, games in which game characters help and support each other in nonviolent ways should increase both short-term and long-term prosocial behaviors. We report three studies conducted in three countries with three age groups to test this hypothesis. **In the correlational study, Singaporean middle-school students who played more prosocial games behaved more prosocially.** In the two longitudinal samples of Japanese children and adolescents, prosocial game play predicted later increases in prosocial behavior. In the experimental study, U.S. undergraduates randomly assigned to play prosocial games behaved more prosocially toward another student. These similar results across different methodologies, ages, and cultures provide robust evidence a prosocial game content effect, and provide support for the General Learning Model.

Keywords

video games; prosocial behavior; empathy; media violence; General Learning Model

"I like video games, but they're really violent. I'd like to play a video game where you help the people who were shot in all the other games. It'd be called 'Really Busy Hospital.'"

— Demetri Martin, Comedian

STUDY 1

Study 1 was a cross-sectional correlational study of video game habits and prosocial behaviors with Singaporean secondary school children. We hypothesized a positive association between amount of time spent playing prosocial video games and the amount of prosocial behavior, even when controlling for other factors related to prosocial behavior.

Methods

Participants—We surveyed 727 Singaporean secondary school children ($N = 446$ S1--7th grade equivalent; $N = 281$ S2--8th grade equivalent; mean age 13.0 years, $SD = 0.79$). Because two of the six participating schools were boys' schools, the sample is 73% male. Seventy-five percent classified themselves as ethnic Chinese, 15% as ethnic Malay, 7% as ethnic Indian, and 3% as other ethnicities, representative of Singapore. All participants were treated in accordance with the ethical guidelines appropriate to the culture and the participating schools.

Procedures—Data were collected at the schools from March — May, 2007. Average participation rate was 94% (range 91% - 99%). We measured both video game habits and prosocial behaviors. The various surveys were administered in counterbalanced orders.

GENTILE, D. A., ANDERSON, C. A., YUKAWA, S., IHORI, N., SALEEM, M., MING, L. K., ET AL. (2009). THE EFFECTS OF PROSOCIAL VIDEO GAMES ON PROSOCIAL BEHAVIORS: INTERNATIONAL EVIDENCE FROM CORRELATIONAL, LONGITUDINAL, AND EXPERIMENTAL STUDIES. *PERSONALITY AND SOCIAL PSYCHOLOGY BULLETIN*, 35, 752–763.

KORELASYONEL ARAŞTIRMALAR

- Katılımcılar 7. ya da 8. sınıfa kayıtlı 727 Singapurlu çocuktur. Çocuklar,
 1. en sevdikleri üç video oyununu,
 2. oyunlardaki ana karakterin başkalarına ne sıklıkla yardım ettiğini ve
 3. haftada kaç saat video oyunu oynadıklarını belirttikleri bir anket doldurdular.
- Her katılımcıya, üç bilgiyi birleştiren bir formüle dayalı olarak prososyal oyuna maruz kalma konusunda bir puan verildi.

To measure prosocial and violent game exposure, participants listed their three favorite games, estimated the number of hours per week spent playing each game, and rated how often players help others in the game, and how often players hurt or kill others in the game. Prosocial and violent content of each game were multiplied by the amount of time playing that game, and averaged across the three named games (Anderson et al., 2007).

KORELASYONEL ARAŞTIRMALAR

- Ankette ayrıca prososyal davranışın (iki ölçek) ve prososyal özelliklerin (iki ölçek) bazı yönlerini ölçen çok maddeli ölçekler yer almıştır:
- **yardım etme davranışı** (örneğin, "İhtiyacı olanlara yardım etmek için zaman ve para harcarım"),
- **işbirliği ve paylaşım** (örneğin, "Eşyalarımı başkalarıyla paylaştığımda kendimi mutlu hissedirim"),
- **empati** (örneğin, "Üzgün bir öğrenci gördüğümde bu beni gerçekten rahatsız eder") ve
- **duygusal farkındalık** (örneğin, "Ne zaman sinirlendiğimi bilirim").

We included several measures of prosocial behavior. *Helping Behavior* was assessed using a 11-item subscale from the *Prosocial Orientation Questionnaire* (POQ) (e.g., "I would spend time and money to help those in need;" Cheung, Ma & Shek, 1998, $\alpha = .72$). *Cooperation and Sharing* was measured using a 7-item subscale from the same scale (e.g., "I feel happy

Pers Soc Psychol Bull. Author manuscript; available in PMC 2009 June 1.

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2678173/>

Gentile et al.

Page 5

GENTILE, D. A., ANDERSON, C. A., YUKAWA, S., IHORI, N., SALEEM, M., MING, L. K., ET AL. (2009). THE EFFECTS OF PROSOCIAL VIDEO GAMES ON PROSOCIAL BEHAVIORS: INTERNATIONAL EVIDENCE FROM CORRELATIONAL, LONGITUDINAL, AND EXPERIMENTAL STUDIES. *PERSONALITY AND SOCIAL PSYCHOLOGY BULLETIN*, 35, 752–763.

when I share my things with others", $\alpha = .57$). A modified version of the 16-item Children's Empathic Attitudes Questionnaire was used to assess *trait empathy* (e.g., "When I see a student who is upset, it really bothers me;" Funk, 2008; $\alpha = .86$). Two scales assessed aggressive cognitions. *Approval of Aggression* was measured by the 20-item Normative Beliefs about Aggression Scale (e.g., "In general, it is OK to hit other people;" Huesmann, Guerra, 1997; $\alpha = .94$). *Hostile Attribution Bias* was measured using 6 stories describing ambiguous provocative situations (e.g., someone breaks your watch). Respondents select an explanation for the event (e.g., he did it to be mean; Anderson et al., 2007; Crick, 1995; Nelson & Crick, 1999; $\alpha = .78$). Finally, participants were debriefed.

KORELASYONEL ARAŞTIRMALAR

- Araştırma sonuçları, çocukların prososyal oyunlara maruz kalmalarının hem prososyal davranışları hem de prososyal özelliklerinin her iki ölçümü ile pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir.
- Ancak, Gentile ve meslektaşlarının (2009) bu korelasyonel çalışmanın bulgularını nasıl yorumladıklarına dikkatinizi çekeriz. Araştırmacılar bulguların, prososyal video oyunlarının oyuncular arasında prososyal davranışlarda artışa yol açtığı (yani neden olduğu) hipoteziyle tutarlı olduğunu belirtmektedir.
- Bununla birlikte, yalnızca korelasyonel kanıtlara dayanarak böyle bir nedensellik çıkarımının uygunsuz olacağını vurgulamakta ve korelasyonel tasarımların sınırlılıklarını araŐtırırken bahsettiğimiz nedenlere atıfta bulunmaktadırlar: "ünkü deėiŐkenlerden biri diğerinden önce gelebilir (veya kontrol edilmeyen üçüncü bir değişken her ikisiyle de ilişkili olabilir)" (Gentile vd., 2009, s. 756).

KORELASYONEL ARAŞTIRMALAR

- Yani, katılımcılardan prososyal oyun deneyimleri ve prososyal davranışları hakkında aynı zamanda rapor vermeleri istendiği için, eğer nedensel bir ilişki varsa, bu ilişki prososyal davranışın prososyal oyun deneyimine neden olduğu yönünde de olabilir (örneğin, prososyal yönelimli insanlar oynamak için prososyal oyunları tercih eder ve ararlar).
- Ya da katılımcıların ebeveynlerinin prososyal yönelim düzeyleri gibi üçüncü bir değişken, katılımcıların hem prososyal davranışlarda bulunma hem de prososyal oyunlar oynama eğilimlerini etkilemiş olabilir.

The results from Study 1 are consistent with the hypothesis that exposure to prosocial video games increases prosocial behavior. However, a causal interpretation based solely on these results would be inappropriate, because either variable might precede the other (or some uncontrolled third variable might be related to both). Nonetheless, the fact that the general learning model passed this opportunity for falsification is important, as is the fact that alternative (i.e., non-causal) explanations involving time and exposure to violent content were contradicted.

BETİMSEL ARAŞTIRMALAR

BETİMSEL ARAŞTIRMALAR

- Diyelim ki ev onarım stresini incelemek istiyorsunuz ama nereden başlayacağınızı bilmiyorsunuz.
- Aslında, sizin çalışmanız bu konudaki ilk çalışma olabilir. Ev onarımında yaşanan stres hakkında, hangi faktörlerin bu stresi artırdığı ya da azalttığı konusunda yeterince bilginiz olmayabilir.
- Bu durumda, hangi değişkenlerin ev onarımı stresıyla ilişkili olabileceğini varsayamıyorsanız, bir deney ve korelasyonel bir çalışma da erken olabilir.
- Bu nedenle, araştırma amaçlarınız, önemli değişkenleri belirleme çabasıyla olguyu basitçe tanımlamak istediğiniz için daha keşfedici olabilir.
- Bu durumda, betimsel bir çalışma yürütürsünüz.

BETİMSEL ARAŞTIRMALAR

- Betimsel araştırmada amaç, değişkenleri gözlemlemek ve gözlemleri ortalama, frekans ve yüzde gibi tanımlayıcı istatistikler kullanarak özetlemektir.
- Ev onarımı çalışmanızda, örneğin insanlara ev onarımı deneyimleri hakkında sorular sorarak (mülakat veya anket kullanarak), ev onarımı faaliyetlerini gözlemleyerek ve stres seviyelerini ölçerek yalnızca ilgili davranışları kaydedersiniz.
- Elbette, tamamen betimsel bir yaklaşımla, davranışın neden ortaya çıktığını belirleme becerisinden yoksun olursunuz.
- Bununla birlikte, betimsel tasarımların ele alabileceği soruların kapsamı oldukça geniştir.

BETİMSEL ARAŞTIRMALAR

- Betimsel bir araştırma örneğini ele almak için alkollü araç kullanma konusuna geri dönelim.
- Monto, Newcomb, Rabow ve Hernandez (1992) üniversite öğrencilerine, arkadaşlarının alkollü araç kullanıp kullanmadığını ve kullanmışlarsa müdahale edip etmediklerini sorgulayan sorular yönelmiştir.
- Sonuçlar, araç kullanamayacak kadar sarhoş olan arkadaşlarıyla aynı arabada bulduklarını bildirenlerin yalnızca %65'inin arkadaşlarının anahtarlarına el koyduklarını, onları eve bıraktıklarını ya da taksi çağırdıklarını bildirdiklerini göstermiştir.

ARAŞTIRMA ORTAMI

- Bir araştırmacının vereceği ilk kararlardan biri, çalıŐmayı laboratuvarda mı yoksa "gerçek dünyada" (yani sahada) mı yrteceğidir.
- Laboratuvarda yürütülen araştırmalar, teoriler için sahada yürütülen araŐtırmalara kıyasla daha kesin destek sunar.
- Bu, olgu üzerindeki "karıŐtırıcı", istenmeyen yabancı etkilerden kurtularak elde edilir.
- Bu nedenle biyologlar petri kabına mikrop eklemeyen önce aletleri sterilize eder, böylece istenmeyen biyotoksinler yanlıŐlıkla kabın içine girebilir.

ARAŞTIRMA ORTAMI

- Peki, neden tüm araştırmaları laboratuvarda yapmıyoruz?
- Bu sorunun yanıtlarından biri, laboratuvarların insanlar için tipik ortamlar olmaması ve dolayısıyla insanların laboratuvarlarda normalde davrandıklarından farklı davranabilmeleridir.
- O halde alternatif, ekolojik geçerliliklerini artırmak için çalışmalarını gerçek dünyada yürütmektir.
- **Ekolojik geçerlilik**, araştırmalarda gözlemlediğimiz deneyim ve davranışların günlük hayatta meydana gelenlere benzerlik anlamında ne ölçüde gerçek olduğunu ifade eder.
- Yani, katılımcıların davranışlarının yalnızca laboratuvarda bulunmanın ya da gözlemlendiklerini bilmenin bir sonucu olmadığına daha fazla güvenebiliriz.

ARAŞTIRMA ORTAMI

- Doğal ortamda yapılan çalıŐmalara **saha çalışmaları** denir.
- Saha çalışmalarında, genellikle istenmeyen etkiler üzerinde laboratuvar çalışmalarında olduğu kadar kontrolümüz yoktur.
- Yardım etme davranışı üzerine yapılan bazı araştırmaları ele alalım. Bireylerin acil bir duruma baŐkalarının varlığından ziyade kendi baŐlarına tanık olmaları halinde mődahale etme olasılıklarının (genellikle çok daha fazla) daha yőksek olduğu **seyirci etkisinden** bahsedilir (Latané & Nida, 1981).
- Seyirci etkisi, çok çeşitli acil durumların sahnelendiği birçok laboratuvar deneyinde gősterilmiŐtir; katılımcılar, örneğin olası bir yangın, yaralı bir kadın ve nöbet geçiren bir kurbanla ilgili olarak yardım etme ya da etmeme kararıyla karşı karŐıya bırakılmıŐtır.

ARAŞTIRMA ORTAMI

- Ancak insanlar kendilerini ne sıklıkla bir laboratuvarında olası bir yangın, yaralı bir kadın veya nöbet geçiren bir kurbanla ilgilenmek zorunda bulurlar?
- Peki ya böyle bir olay gerçek dünyada meydana gelseydi?
- Yalnız olduklarında başkalarıyla birlikte olduklarından daha fazla insan yine de yardım eder miydi?
- Bu, ekolojik geçerlilikle yakından bağlantılı olan başka bir geçerlilik türü olan dış geçerlilikle ilgili bir sorudur.
- **Dış geçerlilik**, araştırma bulgularının belirli bir çalışmanın ötesinde diğer insanlara, zamanlara, ortamlara, bölgelere ve benzerlerine ne ölçüde genelleştirilebileceğini ifade eder.

ARAŞTIRMA ORTAMI

- Latané ve Darley (1970), bir içki dükkanında saha deneyi yaparak yardım etmeye ilişkin laboratuvar bulgularının dış geçerliliğini araştırmıştır.
- İki adam (iri yarı ve kaslı) mağazada bir iki müşteri kalana kadar (bağımsız değişken) bekledi (bu rastgele belirlendi).
- Tezgahtar fiyat ve envanteri kontrol etmek için arka odaya geçtiğinde, iki adam çıkışa yakın bir yerden bir kasa bira aldı. Adamlardan biri birayla birlikte mağazadan kaçarken yüksek sesle "bunu kaçıramazdık" diye bağırdı.
- Bu durum, laboratuvar kanıtlarının dış geçerliliğini destekliyordu.
- Bir müşterinin hırsızlığı mağaza görevlisine bildirme olasılığı (bağımlı değişken), suçun tek tanığı kendisi olduğunda daha yüksekti.

ARAŞTIRMA ORTAMI

- Bu tartışmadan da anlaşılacağı üzere, laboratuvar çalışmaları ile saha çalışmaları arasında bir denge vardır.
- Daha önce de belirtildiği gibi, laboratuvarlar dış değişkenlerin etkisini daha iyi tanımlamamıza ve ortadan kaldırmamıza olanak tanır.
- Örneğin deneysel araştırmalarda bu, bağımsız değişkenin manipölasyonunun davranışta gözlemlenen farklılıklara yol atığından daha emin olabileceğimiz anlamına gelir; yani i geçerlilik konusunda daha emin olabiliriz.
- Ancak artan kontrol ve dolayısıyla i geçerlilik, düşük ekolojik geçerlilik ve düşük dış geçerlilikle ilişkili sorunlara davetiye çıkarabilir.
- Bu nedenle, bu iki tür geçerliliğe duyulan güvenin artırılması genellikle laboratuvar ortamının terk edilerek saha ortamına geçilmesini gerektirir.
- Elbette bu hareket genellikle dışsal değişkenler üzerindeki kontrolden bir miktar vazgeçmek anlamına gelir ve dolayısıyla i geçerliliği zayıflatır.

ARAŞTIRMA ORTAMI

- Kısacası, iyi bir araştırmacı hem laboratuvar çalıŐmalarının hem de saha çalıŐmalarının gcl ve zayıf yönleri olduğunu takdir edecektir; bu nedenle, sosyal psikolojik bir olgunun tam bir resmini elde etmek için her ikisine de ihtiyaç vardır. Crano ve Brewer'ın (2002) yazdığı gibi,
- "Laboratuvar ve saha araştırmaları arasındaki etkileŐim, sosyal bilimlerde etkili uygulamaların geliŐtirilmesi için kritik öneme sahiptir. Temel deneysel araştırmalar önemli nedensel süreçleri izole edebilir, ancak teorinin uygulamaya dönüŐtürülebilmesi için bu süreçlerin uygulamalı ortamlarda iŐlediĐine dair ikna edici kanıtlar gereklidir." (p. 120)

ARAŞTIRMA ORTAMI

- Araştırmanın üçüncü ana boyutu olan araştırma ortamlarına ilişkin bu bölümü sonlandırmadan önce, hem laboratuvar araştırmasının hem de saha araştırmasının her türlü veri toplama stratejisini (öz bildirim veya gözlemsel) içerebileceğini ve ayrıca dört temel araştırma tasarımından herhangi biriyle kullanılabileceğini vurgulamak isteriz: gerçek deneysel, yarı deneysel, korelasyonel veya betimsel.
- Dolayısıyla, üç araştırma boyutu (veri toplama yöntemleri, araştırma tasarımları ve araştırma ortamı) **tamamen dengeli** olarak adlandırılabilir, öyle ki üç boyutun herhangi bir kombinasyonunu içeren araştırmalar uygun koşullar altında sadece uygulanabilir değil, aynı zamanda potansiyel olarak çok bilgilendiricidir (Hendricks, Marvel ve Barrington, 1990).

NİTEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

NİTEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

- Uygulamalı sosyal psikolojide en sık kullanılan veri toplama ve analiz yöntemleri, teorileri ve değişkenler arasındaki ilişkileri test etmek için bir temel oluşturabilecek yapıları (frekans sayıları, ortalamalar, yüzdeler, toplamalar vb. ile) ölçme hedefini içerdikleri için nicelikseldir.
- Örneğin, Gentile ve meslektaşlarının (2009) yürüttüğü hem deneysel çalışma hem de korelasyonel çalışma, örneğin partner için seçilen kolay labirentlerin sayısı (deney) ve prososyal oyuna maruz kalma miktarını yansıtan puanlar (korelasyonel çalışma) dahil olmak üzere nicel verilere odaklanmıştır.
- Bu tür nicel yöntemler, bir araştırma konusu yeterince iyi anlaşıldıktan sonra nesnel verilerin toplanıp anlamlı bir şekilde yorumlanabilmesi açısından faydalıdır.

NİTEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

- Ancak bazen araştırmacılar, insanların durumlara ilişkin yorumlarını ve bunlara yükledikleri anlamları araştırmakla daha çok ilgilenirler. Bu durumlarda nitel araştırma yöntemleri daha uygundur.
- **Nitel araştırma yöntemleri** "bireylerin veya grupların sosyal veya beşeri bir soruna atfettikleri anlamı keşfetme ve anlama araçlarını" temsil eder (Creswell, 2009, s. 4).
- Creswell (2007) beş nitel araştırma yöntemi sıralamaktadır.
- **Anlatı araştırması (narrative)**, bir birey ya da az sayıda birey hakkında detaylı hikayeler toplamaya odaklanır. Gözlemler, görüşmeler, mektuplar ve diğer eserler yoluyla hikayeler hakkında veri toplamayı ve ardından bağlamı (örneğin kişisel, kültürel, tarihsel) dikkate alarak hikayeleri tutarlı bir çerçevede yeniden düzenlemeyi içerir. Anlatı araştırması, örneğin bir kişinin biyografisini oluşturmak için kullanılabilir.

NİTEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

- **Fenomenolojik araştırma**, bir grup insanın belirli bir fenomeni (örneğin, terk edilmek, iş yerinde zorbalığa uğramak) yaşarken hangi ortak deneyimlere sahip olduklarını tespit etmek için hikayelerini toplamayı içerir.
- Fenomenolojik araştırmanın amacı, dokusal betimleme (ne yaşandığı) ve yapısal betimlemeden (yaşandığı bağlam) yararlanarak deneyimin özüne ilişkin bütüncül bir açıklama oluşturmaktır.
- Bunu başarmak için, araştırmacının kendi deneyimlerini "paranteze alması" ya da en azından analize müdahalelerini en aza indirecek şekilde açık hale getirmesi beklenir.
- Veri toplama genellikle birden fazla görüşme şeklinde gerçekleşir ancak gözlemler ve çeşitli eserler de kullanılabilir.

NİTEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

- **Gömülü teorinin** amacı, belirli bir konuyla ilgili olarak insanların eylemleri, etkileşimleri ve sosyal süreçleri hakkında bir teori formüle etmek için insanların deneyimlerine ilişkin anlatımlarının ötesine geçmektir.
- Temel fikir, teorinin keyfi olarak geliştirilmemesi, bunun yerine araştırılan olguyu deneyimlemiş kişilerin anlatılarında "temellendirilmesidir".
- Kısaca özetlemek gerekirse, araştırmacı bir olguyu deneyimlemiş kişilerle görüşmeler yapar ve deneyimin temel yönlerini yakalayan kategoriler oluşturmaya çalışır.
- Kategoriler geliştirildikten sonra araştırmacı, kategorileri netleştirmeye yardımcı olacak yeni bir bilgi gelmeyene ve teori tamamen gelişene kadar yinelemeli bir şekilde daha fazla görüşme yapar.
- İstenirse, teori daha sonra nicel yöntemler kullanılarak test edilebilir.

NİTEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

- **Etnografik araştırma**, belirli bir kültürel grubun (örneğin, bir ilkokuldaki öğretmenler, çete üyeleri) paylaşılan değerlerinin, inançlarının, davranışlarının ve dilinin tanımlanmasına ve yorumlanmasına odaklanır.
- Bu nitel araştırma yöntemi tipik olarak katılımcı gözlemi içerir ve görüşmeler de yaygın olarak kullanılır.
- Araştırmacı, grubun kültürel bir portresini çıkarmak için grup üyelerinin yaşamlarındaki olaylar, sosyal ilişkiler ve diğer kültürel temalardaki örüntüleri ortaya çıkarmaya çalışır.
- Son nitel araştırma yöntemi ise vaka çalışmasıdır. **Vaka çalışmaları**, belirli bir konunun belirli bir bağlamda araştırılmasını içerir; örneğin, bir hastanın ilacını neden reçete edildiği gibi almadığını ve ciddi şekilde hastalandığını incelemek gibi.
- Vaka çalışmalarında mülakatlar, arşiv kayıtlarının incelenmesi, gözlem ve konuyu aydınlayabilecek diğer her şey dahil olmak üzere birçok farklı veri toplama tekniği kullanılır. Vaka analizinin nihai ürünü, konu hakkında neler öğrenildiğini özetleyen bir rapordur.

KARMA YÖNTEM

- Nitel araştırma yöntemleri ile nicel araştırma yöntemleri birlikte kullanılabilir.
- Bu **karma yöntem** yaklaşımı, yalnızca bir yöntemle dayanarak elde edilebilecek olandan daha güçlü çalışmalar üretebilir (Creswell, 2009).
- Uygulamalı sosyal psikologlar tarafından ele alınan birçok konu ve sorun karmaşık ve çok yönlüdür ve hem nitel hem de nicel yöntemlerden yararlanmak çoğu zaman araştırmacıların bunları daha eksiksiz bir şekilde anlamasını sağlar.

ARAŞTIRMA ETİĞİ

ARAŞTIRMA ETİĞİ

- Psikologlar çalıŐmalarının mümkün olduğunca gerçek dünyaya benzemesini ve yapabildikleri kadar sağlam ve iyi kontrol edilmiŐ olmasını isterler.
- Dahası, katılımcılarının gereksiz strese katlanmalarına neden olmaktan kaçınmak isterler.
- Ancak bu iki hedef çoğu zaman çatıŐır.
- Katılımcıların sağlığı ve refahı konusu önemlidir. Ancak, aynı zamanda insan sosyal davranıŐıyla ilgili önemli keŐifler de yapmak istiyoruz.
- Gerçekten de, bazı çalışmalar yaygın tartıŐmalara neden olmuŐtur çünkü insanlar bunları etik dıŐı olarak deĐerlendirmiŐ ve en başta yapılmamaları gerektiğini iddia etmişlerdir. (rneğin, Milgram'ın (1974) itaat deneyi).
- Ancak daha da önemlisi, bilginin peŐinde koŐmak, ona ulaşmak için kullanılan araçlara göz yummak anlamına gelir mi? Hangi noktada bir kişinin bir araştırma çalışmasında yer almaktan dolayı haksız kişisel zarar veya ruhsal sıkıntı çektiğini söyleyebiliriz?

ARAŞTIRMA ETİĞİ

- İnsanların konuŐma sırasında birbirlerine nasıl baktıklarını incelemek istediğinizi varsayalım.
- Bakma davranışını ölçmek için çalıŐmanızı nasıl kurarsınız?
- Bir olasılık, iki kiŐiyi gizli, kapalı devre televizyonla donatılmıŐ bir laboratuvara yerleŐtirebilirsiniz. İki katılımcı geldiğinde, onlara laboratuvara kadar eŐlik eder ve 15 dakika boyunca sohbet etmelerini sağlarsınız.
- Ancak katılımcılardan birinin "Tüm bunlar ne için?" diye sorduğunu varsayalım. Gerçeği gizleyip sadece meraklarını mı giderirsiniz (örneğin, "İki insanın nasıl tanıştığını inceliyorum"), yoksa
- tüm gerçeği söyleyip sonuçlarıyla mı yüzleŐirsiniz? (örneğin, "Bu, sohbet eden iki kiŐi arasındaki bakıŐ davranıŐıyla ilgili bir araştırma; duvarın arkasına bir video kamera gizlendi")

ARAŞTIRMA ETİĞİ

- Katılımcılar araştırmanın ne hakkında olduğunu bilirlerse, sonuç olarak davranışlarının nasıl deĐiŐebileceĐini hayal edin.
- Sohbet eden iki kiŐi muhtemelen birbirlerine nasıl baktıkları konusunda daha bilinçli olacak ve bu da normalde yaptıkları gibi davranmalarını zorlaŐtıracaktır.
- Bilinçli oldukları için birbirlerine bakmaktan kaçınabilir veya birbirlerine alıŐılmadık Őekillerde bakabilirler.
- Bu rnek, katılımcıların gözlemlenen davranıŐlara karşı duyarlı hale gelmemeleri için onları kandırmanın neden gerekli olabileceğini göstermektedir.
- Milgram'ın (1974) katılımcıları çaresiz bir öğrenciye lmcl Çok verdiklerine inandırmasının ve seyirci müdahalesi araŐtirmasında (Latan & Nida, 1981) katılımcıların gerçek bir acil durum yaŐandığına inandırılmasının nedeni budur.

ARAŞTIRMA ETİĞİ

- Bununla birlikte, araştırmalarda aldatmanın kullanılmasına ilişkin önemli endiŐeler bulunmaktadır.
- Bu endiŐeler arasında, aldatmanın ahlaki açıdan yanlış olduğu ve bireylerin özerk davranış hakkını ihlal ettiği ve katılımcıların kişisel zarar görebileceği, örneğin benlik kavramlarına (çok kolay kandırılabilirler) ve araştırmaya ve psikoloji disiplinine olan güven ve saygılarına zarar verebileceği gerçeği yer almaktadır.
- Buna karŐılık, disiplin de itibarının zedelenmesi nedeniyle zarar görmektedir.
- Bu tür endiŐelere rağmen, katılımcılar genellikle aldatmayı hem kabul edilebilir hem de değerli olarak görmektedir (Christensen, 2004).

ARAŞTIRMA ETİĞİ

- Peki, aldatma sorununa karşı ne gibi çözümler var?
- APA (2010), araştırmacıların aldatma ve diğer etik konularla ilgili olarak izlemesi gereken bir dizi kılavuz ilkeye sahiptir: **Psikologların Etik İlkeleri ve Davranış Kuralları**. AŐaĐıda bazı ana ilkeler yer almaktadır:
- **1. Kişilerin onuruna sayĐı**. Temel etik ilke olarak, psikologların insan onuruna sayĐısı diğer tüm ilkelerin temelini oluŐturur. Örneğin, bir çalışmada yer alan kiŐilerden "denek" yerine "katılımcı" olarak bahsettiğimize dikkat ediniz (psikoloji tarihinin büyük bir kısmında denek Şeklinde kullanılmıŐtır) çünkü bu, çalıŐtıĐımız kiŐilere tanınan sayĐınlıĐı ve sayĐıyı yansıtmaktadır.
- **2. Zararın en aza indirilmesi ve riskin azaltılması**. Psikologlar katılımcılara zarar vermemek için adımlar atmalıdır.

ARAŞTIRMA ETİĞİ

- **3. Bilgilendirilmiş onam.** Araştırmacılar, bir çalışmaya katılmadan önce katılımcılara, katılma isteklerini etkileyebilecek faktörler de dahil olmak üzere prosedürleri açıklamalı ve katılımcıların çalışmaya katılmayı kabul ettiklerini belgelemelidir.
- **4. Çekilme zgrlĞ.** Katılımcılar, herhangi bir noktada çalıŐmadan çekilebilecekleri ve bunun herhangi bir olumsuz sonucu olmayacağı konusunda bilgilendirilmelidir.
- **5. Gizlilik ve mahremiyet.** Bireysel katılımcılardan elde edilen tüm bilgiler sıkı bir gizlilik içinde tutulmalıdır. Gizlilik, verilere eriŐimin kısıtlanması ve sonuçların her bir bireyin mahremiyetinin ihlal edilmeyeceği Şekilde yayınlanması anlamına gelir.

ARAŞTIRMA ETİĞİ

- **6. Aldatmanın asgari düzeyde kullanılması.** Aldatma, yalnızca araştırmanın potansiyel bir değeri varsa (bilimsel, eğitimsel veya uygulamalı) ve araştırma sorularını veya hipotezlerini araŐtırmak için başka uygun bir yol yoksa kullanılabilir.
- Ayrıca, yalnızca katılımcıları aşırı risk altına sokmuyorsa ve çalışma tamamlandıktan sonra mümkün olan en kısa sürede katılımcılara çalışmanın gerçek amacının tam bir açıklaması (yani, bilgilendirme); aldatma ihtiyacı da dahil olmak üzere tüm prosedürlerin bir açıklaması ve verilerini geri çekme fırsatı sağlanırsa kullanılabilir.

ARAŞTIRMA ETİĞİ

- Tüm araştırmacılar etik kurallara uymakla yükümlüdür.
- Ayrıca, birçok kurum araştırma projelerinin kurumsal inceleme kurulu (rneğin, bölüm veya niversite etik kurulu) tarafından onaylanmasını gerektirmektedir.
- Hem bilim insanlarının hem de uygulayıcıların karar verme ve davranıŐlarında uygulamaları beklenen dört ilke vardır. Bu ilkeler, genel olarak karar verme sürecinde azalan ağırlık sırasına göre
 - (a) kişilerin onuruna sayĐı,
 - (b) sorumlu bakım,
 - (c) iliŐkilerde dürüstlük ve
 - (d) topluma karşı sorumluluktur.

TÜRK PSİKOLOGLAR DERNEĞİ ETİK YÖNETMELİĞİ

9. ARAŞTIRMA ve YAYINLAMA İLE İLGİLİ ETİK KURALLAR

9.1 Kurumsal Onay

Psikolog araştırma yapmadan önce kurumsal onay gerekiyorsa; ilgili kuruma araştırmaları hakkında doğru bilgileri sağlar ve onay alır.

9.2 Araştırmalarda Bilgilendirilmiş Onam Almak

Psikolog katılımcıların bilgilendirilmiş onamını alırken; katılımcılara **(a)** araştırmanın amacı, öngörülen süre ve yapılacak işlemleri, **(b)** başladıktan sonra vazgeçme hakları, **(c)** vazgeçmenin olası sonuçları, **(d)** potansiyel riskler, rahatsızlık ya da olumsuz etkiler gibi kendilerini etkileyebilecek olası etmenler, **(e)** gelecekteki araştırma yararları, **(f)** gizlilik sınırları, **(g)** katılım için teşvikler, **(h)** araştırma ve araştırmaya katılanların haklarıyla ilgili soruları için kiminle görüşebilecekleri hakkında bilgi verir. Olası katılımcılara soru sorma olanağı sağlar.

9.3 Film Çekimleri ve Kayıtlar İçin İzin Almak

Yapılan kayıtların kişisel bilgileri açığa çıkarması ve zarara neden olacak durumlar yaratması söz konusuysa; psikolog araştırmaya katılanlardan, onları herhangi bir şekilde filme almadan ve kaydetmeden önce izin alır.

9.4 Danışan, Öğrenci ya da Alt konumdaki Katılımcılar

- (a)** Psikolog, öğrenci ya da kendisi için çalışan kişilerle araştırma yaptığı zaman, katılımcı olabilecek kişileri katılımı kabul etmemelerinin ya da araştırmadan geri çekilmelerinin olumsuz sonuçlarına karşı korumak için önlem alır.

22

*18 Nisan 2004 tarihinde yapılan 27. Olağan Genel Kurulda kabul edilmiştir.
15.04.2018 tarihli 35. Olağan Genel Kurulda yapılan değişiklikleri içerir.*

- (b)** Araştırmaya katılım ders gereği fazladan puan sağlayacaksa; katılımcı olabileceklere farklı seçenekler de sunulur.

9.5 Bilgilendirilmiş Onamın Gerekmediği Durumlar

Psikolog sadece iki koşulda bilgilendirilmiş onam almaktan vazgeçebilir: (a) araştırmanın sıkıntı ya da zarar yaratması öngörülmediğinde ve araştırma: eğitim ortamlarında kullanılan normal eğitim çalışmaları, müfredat ya da sınıf yönetimi yöntemlerinin araştırılmasını; sadece isimsiz anketler, doğal gözlemler ya da arşiv araştırmaları gibi sonuçların açıklanmasının katılımcıları riske sokmadığı ya da ekonomik durumuna, işine ya da unvanına zarar vermeyeceği ve gizliliğin korunduğu çalışmaları; ya da katılımcıların işini riske atmayan kurumlarda yürütülen, iş ya da kurum etkinliğiyle ilgili etmenleri inceleyen, gizliliğin korunduğu çalışmaları kapsıyorsa ya da (b) yasal ya da kurumsal düzenlemelerce izin verildiğinde.

9.6 Araştırma Katılımcılarını Teşvik Etmek

- (a) Psikolog araştırmaya katılım için aşırı ya da uygunsuz ekonomik ya da başka teşvikler sağlamaktan (özellikle bu teşvikler katılımı zorunlu hale getirecek gibiyse) kaçınır.
- (b) Psikolog mesleki hizmeti araştırma için teşvik olarak kullandığında, hizmetin özellikleri kadar risklerini, zorunluluklarını ve sınırlarını da açıklar.

9.7 Araştırmada Yanıltma

- (a) Yanıltma teknikleri sadece çalışmanın bilimsel, eğitimsel ya da uygulama değerleri açısından işlevsel olduğu durumlarda, eğer öyle bir kurum varsa, kurumsal onay alınarak kullanılır.
- (b) Psikolog, araştırmasının fiziksel acı ya da ciddi duygusal strese neden olacağını öngördüğü durumlarda katılımcıları bu konuda yanıltmaz.
- (c) Psikolog, deneyin düzenlenmesi ve yürütülmesi için gerekli olan herhangi bir yanıltmayı katılanlara olabildiğince erken açıklar. Bunun katılımın sonunda yapılması yeğlenir ve katılımcıların isterlerse verilerini geri almalarına izin verilir.

9.8 Çalışmalar Hakkında Katılanları Bilgilendirmek

- (a) Psikolog katılımcılara araştırmanın özellikleri ve sonuçları ile ilgili uygun bilgileri elde etmeleri için olanak sunar ve katılımcılar açısından herhangi bir yanlış anlamayı gidermek için olanaklıysa araştırmanın sonunda onları bilgilendirir.

18 Nisan 2004 tarihinde yapılan 27. Olağan Genel Kurulda kabul edilmiştir.
15.04.2018 tarihli 35. Olağan Genel Kurulda yapılan değişiklikleri içerir.

23

- (b) Psikolog, araştırma yöntemlerinin katılımcıya zarar verdiğinin farkına varınca bu zararı en aza indirmek için gerekeni yapar.

9.9 Araştırmadaki Hayvanların Kullanım ve Bakımı

- (a) Psikolog, hayvanların ilgili yönetmeliklere, ve mesleki standartlara göre bakımını üstlenir, bu standartlara göre hayvanları araştırmalarında kullanır ve elden çıkarır.
- (b) Araştırma yöntemleri konusunda eğitim görmüş ve laboratuvar hayvanlarının bakımında deneyim kazanmış psikolog, hayvanlarla ilgili her tür işlemi denetler. Ayrıca, hayvanlara eziyet edilmeden bakılması ve sağlıklı bir ortamda tutulmalarından sorumludur.
- (c) Psikolog, denetimi altında olan ve araştırmaları sırasında hayvanları kullanan herkesin, araştırma yöntemleri ve hayvan türüne uygun bakım konusunda eğitim almalarını sağlar.
- (d) Psikolog, hayvan deneklerin rahatsızlık duymalarını, hastalanmalarını ve acı çekmelerini en aza indirmek için gerekli önlemleri alır.
- (e) Ancak izlenebilecek daha az zarar veren başka bir işlem yoksa ve araştırmanın amacı bilimsel ve eğitsel bir değer içeriyorsa hayvanların acı çekmelerine, strese girmelerine ve gereksinimlerinden yoksun kalmalarına neden olan araştırmalar yapılabilir.
- (f) Cerrahi işlemler anestezi ile uygulanır; enfeksiyonu önleyici ve acıyı mümkün olduğunca azaltan teknikler cerrahi müdahale sırasında ve sonrasında uygulanır.
- (g) Denek olarak kullanılan hayvanın yaşamına son verilmesi gerektiğinde; bu, acıyı olabildiğince azaltacak, önceden onaylanmış işlemler çerçevesinde, çabuk bir şekilde yapılır.

9.10 Sonuçları Rapor Etme

- (a) Psikolog, araştırma verilerini uydurmaz ya da sonuçları saptırmaz.
- (b) Psikolog, yayınladığı veri ve sonuçlarda önemli yanlışlar saptarsa; bu hataları düzeltmek için uygun adımları atar: düzeltme yazısı yazmak, yazısını geri çekmek, vb.

24

*18 Nisan 2004 tarihinde yapılan 27. Olağan Genel Kurulda kabul edilmiştir.
15.04.2018 tarihli 35. Olağan Genel Kurulda yapılan değişiklikleri içerir.*

9.11 Kaynak Hırsızlığı

Psikolog, başkasına ait çalışmalar ya da bilgilere atıfta bulunsa bile, bunların önemli öğelerini kendi eseriymiş gibi göstermez. Yapılan alıntılarını uygun olarak belirtir ve atıfta bulunur.

9.12 Yayın Hakkı

- (a) Psikolog, yalnızca kendi eseri olan ya da katkıda bulunduğu çalışmalar için sorumluluk ve hak iddia eder. Buna yazarlık hakkı da dahildir.
- (b) Baş yazarlık hakkı, kişinin konumu ne olursa olsun, o çalışmada konuyla ilgili en çok bilimsel ya da mesleki katkısı olan kişiye verilir. Diğer yayın hakları kişilerin söz konusu çalışmadaki katkıları oranında sıralanır. Bölüm başkanlığı gibi, kurumsal bir konumun gerektirdiği yetki, tek başına yazarlık hakkını gerektirmez. Diğer katkılar dipnotlarda ya da önsözlerde uygun şekilde belirtilir.
- (c) İstisnai durumlar dışında, büyük ölçüde bir öğrencinin uzmanlık ya da doktora tezine dayanan çok yazarlı bir makalede, eğer araştırmanın orijinal fikri kendinse, bu öğrenci başyazar olarak belirtilir. Akademik danışmanları, araştırma ve yayınlama süreci boyunca öğrencilerle yayın hakkını konuşurlar.

9.13 Aynı Verilerden Birden Fazla Yayın Yapmak

Psikolog önceden yayınlanmış verileri, orijinal veri olarak sunamaz. Daha sonra aynı veriler önceki bir çalışmada kullanıldığı belirtilerek yeniden yayınlanabilir.

9.14 Verilerin Paylaşımı

Psikolog, araştırma sonuçlarını yayınladıktan sonra sonuçların dayandığı verileri, üzerinde yeniden çalışmak ve kalıcı bilgilere ulaşmak isteyen meslektaşlarından saklamaz ve katılımcıların gizliliğini koruyarak yeniden analize açar. Bu verilerden yararlanmak isteyen psikolog, verileri sadece belirtilen şekilde kullanır ve orijinal veri olarak sunmaz.

9.15 Yayınları Değerlendirenler

Sunum, yayın, ya da araştırma fonu için sunulan bilgileri ya da araştırma tekliflerini inceleyen psikolog, bu bilgileri sağlayan kişilerin gizlilik ve tescil haklarına saygı duyar.

SONUÇ

UYGULAMA ÖRNEĞİ

- Uygulamalı sosyal psikologların araştırma sorularını ele almak için kullandıkları araçlar hakkında bilgi edindikten sonra, Santa Cruz'daki Kaliforniya Üniversitesi yetkililerinin su sıkıntısı sorununu nasıl ele aldıklarına dair ilk sorumuza geri dönüyoruz.
- Yetkililerin ilk başta işe yarayacağını düşündükleri iki strateji uygulamış, ancak öğrencilerin duş alma sürelerini azaltmada başarısız olmuşlardı.
- Peki hangi strateji etkili oldu? Üniversite, sorunu ele almaları için sosyal bilimcileri davet etti (Dickerson vd., 1992).

UYGULAMA ÖRNEĞİ

- Araştırmacılar, öğrencilerin (kadın yüzücülerin)
- (a) su tasarrufu konusundaki tutumlarının daha fazla farkına varmaları sağlanırsa veya
- (b) su tasarrufuna katılmaları istenirse daha kısa duş alacaklarını varsaymışlardır.
- Araştırmacıların mantığı, tutum ve davranışlarımız tutarsız olduğunda hissettiğimiz rahatsızlığı azaltmak için motive olduğumuzu öne süren **Bilişsel Uyumsuzluk Kuramı**ndan kaynaklanmaktadır (örneğin, "kaynakların korunmasını destekliyorum, ancak duş alırken çok fazla su tüketiyorum").
- Bu saha çalışmasında, öğrenciler soyunma odasına girmeden önce, kendisini kampüsteki su tasarrufu ofisinin temsilcisi olarak tanıtan bir kadın araştırmacı onlara yaklaşmıştır (aldatma). Araştırmacı, öğrencileri (bilgilendirilmiş onamlarının ardından) su tasarrufu konulu bir çalışmaya katılmaya davet etmiştir.

UYGULAMA ÖRNEĞİ

- Öğrenciler, dört koşuldan birine rastgele atanmıştır.
 1. su kullanımları hakkında kısa bir anket dolduranlar
 2. su tasarrufu konusunda kamusal bir taahhüt olarak dilekçe imzalayanlar
 3. hem anket tamamlayan hem de dilekçe imzalayanlar
 4. herhangi bir manipülasyon uygulanmayanlar (kontrol koşulu)

Experimental Design

Two factors were manipulated: subjects' "mindfulness" of their sometimes wasteful showering habits, and subjects' "commitment" to pro-conservation behaviors. This 2×2 factorial design yielded the following conditions: 1) mindful-plus-commitment (hypocrisy), 2) mindful-only, 3) commitment-only, and 4) unmindful/ no commitment (no-treatment control). Our primary dependent variable was actual water use, as reflected in the length of subjects' showers. As a rougher measure of subjects' intentions to conserve water, we also noted whether subjects turned the shower off while applying soap, shampoo, or conditioner.

DICKERSON, C. A., Thibodeau, R., Aronson, E., & Miller, D. (1992). Using Cognitive Dissonance to Encourage Water Conservation I. *Journal of Applied Social Psychology*, 22(11), 841–854. doi:10.1111/j.1559-1816.1992.tb00928.x

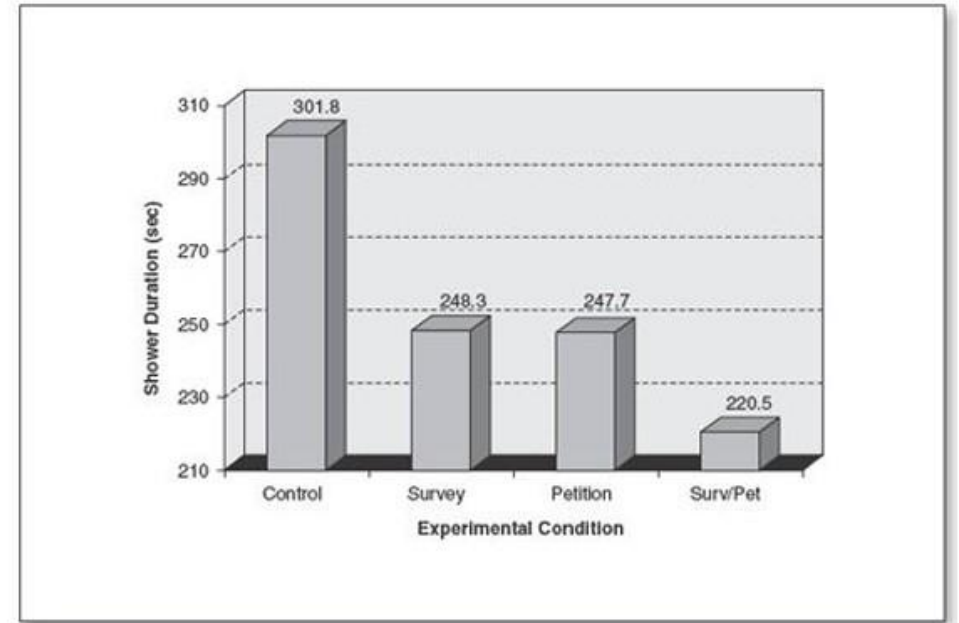
UYGULAMA ÖRNEĞİ

- Bununla birlikte, öğrencilerin haberi olmadan, ikinci bir kadın araştırmacı duş odasında bekliyordu ve burada her katılımcının duş süresini fark ettirmeden ölçüyordu ve öğrencilerin sabunlanırken suyu kapatıp kapatmadığını kaydediyordu.
- Bağımsız değişkenin manipüle edilmesinden sonra, araştırmacı öğrencilere çalışmanın henüz sona ermediğini söylemedi (başka bir aldatma unsuru), çünkü bunu yapmak onları duş sürelerini izlemeye teşvik edebilirdi. Ancak bu prosedür ve aldatmacanın geri kalanı, katılımcı soyunma odasından çıktıktan sonra yapılan bilgilendirme toplantısında her katılımcıya açıklanmıştır.

UYGULAMA ÖRNEĞİ

- Duş süresi, anketi tamamlayan ve aynı zamanda dilekçe imzalayan grupta ortalama yaklaşık 3,5 dakikaydı (en düşük- böylece hem su tasarrufu konusunda kararlı hem de dikkatli olduklarını gösteriyor)
- Anketin veya dilekçenin tek başına kullanılması daha az etkiliydi (ortalama 4 dakikadan az su kullanımı).
- Ancak her üç manipülasyon da kontrol grubuna göre daha etkiliydi. Kontrol grubunda duş süresi ortalama 5 dakikanın biraz üzerindeydi.

Figure 3.3 Shower Duration (in Seconds) as a Function of the Experimental Manipulation

SOURCE: Dickerson et al (1992).

NOTE: sec = seconds; Surv/pet = Survey and petition.

SONUÇ

- Bu çalışma; sağlam bir kurama, iyi belirlenmiş araştırma araçlarına ve etik davranış kurallarına dayanarak insanların su tasarrufuyla ilgili davranışlarını değiştirmenin (ve muhtemelen diğer tasarruf davranışlarını değiştirmenin) mümkün olduğunu gösteriyor.
- Kaliforniya Üniversitesi'ndeki deneyim, konu insanın sosyal davranışını anlamak ve davranışı değiştirmek için etkili müdahale stratejileri geliştirmek olduğunda sağduyuya ve kişisel sezgiye güvenmenin sınırlamalarına bir örnek teşkil ediyor.
- Üniversite yetkililerinin, öğrencilerin ekolojik açıdan daha yararlı bir şekilde hareket etmesinin nasıl sağlanacağı konusundaki kişisel sezgileri/yargıları onlara oldukça makul görünmüştü, ancak işe yaramadı.
- Sosyal psikoloji alanı, araştırma ve müdahalelerin sonuçlarını tahmin etmede sağduyunun ve sezgisel muhakemenin başarısızlığının örnekleriyle doludur.